

LIBRI

www.libridergi.org

Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi
Journal of Epigraphy, Reviews and Translations

Issue IX (2023)

Anonymus, Feriale Duranum: XX. Palmyrenorum Cohors'unun Takvimi

Mete Enes Can ÖZTÜRK

 0000-0001-9697-0332

The entire contents of this journal, *Libri: Journal of Epigraphy, Translation and Review* is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Libri* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

Libri, is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue IX: January-December 2023). At the end of December 2023 the year's issue is completed.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Citation *Anonymus, Feriale Duranum: XX. Palmyrenorum Cohors'unun Takvimi*. Çev. M. E. C. Öztürk, *Libri* IX (2023) 23-35. DOI: 10.5281/zenodo.7875397

Received Date: 30.03.2023 | Acceptance Date: 24.04.2023

Online Publication Date: 28.04.2023

Article Type: Translation

Editing: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

Feriale Duranum: XX. Palmyrenorum Cohors'unun Takvimi

Mete Enes Can ÖZTÜRK *

Roma askerî tarihi üzerine yapılan araştırmalar genel itibarıyla bu teşkilatın siyasi tarihine yönelirken kayda değer bir kısmı da onu oluşturan askerlerin dinsel inançlarına odaklanmaktadır. Bu bağlamda Alfred von Domaszewski'nin 1895 yılında yayımladığı *die Religion des römischen Heeres* adlı eseri, Roma ordusunda görev yapmış askerlerin dinsel inançlarına yönelik ilk monografi olması bakımından önemlidir¹. Domaszewski bu eserinde çeşitli rütbe ve birliklere mensup Roma askerlerine ait olmak üzere kendi dönemine dek keşfedilmiş adak yazıtlarını bir araya getirerek askerlerin ibadet ettiği tanrı ve tanrıçaları tespit etmiş, bunların kültlerine ilişkin bilgiler vererek ibadet yöntemleri üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Roma ordusunda dinsel yaşam hakkında yazılmış bu monografiden sonra konuyla ilgili en çarpıcı çalışma, W. F. Snyder, Robert O. Fink ve Allan S. Hoey tarafından 1940 yılında yayımlanan *Feriale Duranum* adlı makale olmuştur². Bu makalenin konusu, günümüz Suriye Arap Cumhuriyeti'ndeki Dura'da keşfedildiği için *Feriale Duranum* adı verilen dinsel içerikli bir papirüstür. Roma askerlerinin dinsel yaşamının takvimsel olarak düzenlendiğini göstermesi bakımından oldukça önemli bir keşif olan bu papirüs, yayımlandığı tarihten itibaren pek çok araştırmacının dikkatini çekerek sıklıkla başvurulmuş ve incelenen bir kaynak olmuştur³.

Romalılar Euphrates Nehri'nin güneybatı kıyısında bulunan Dura'yı ilk kez Traianus'un Parthia Seferi'yle (MS 114) ele geçirmiş fakat imparatorun ölümünün ardından Parthlar kenti yeniden zapt ettiği için Roma'nın buradaki egemenliği uzun süreli olmamıştır⁴. Bundan sonra ancak Gaius Avidius Cassius'un Parthia Seferi'ndeki (MS 165) hizmetleri neticesinde ele geçirilen Dura, Roma askerlerinin buraya konuşlandırılmasıyla önemli bir sınır garnizonuna ev sahipliği yapmış ve *colonia* statüsüne getirilmiştir⁵. Roma'nın Dura'daki ikinci egemenliği MS 256 yılında İranlıların bölgeyi yeniden ele geçirmesiyle sonlanmıştır⁶. MS III. yüzyılın sonuna doğru terk edilen kent, yeni bir

* Yüksek lisans öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul. meteenescanozturk@gmail.com | 0000-0001-9697-0332

¹ Domaszewski 1895.

² Fink & Hoey & Snyder 1940, 1-222.

³ Takvim metninin veya çevirilerinin yayımlandığı eserler ve sayfa aralıkları için bk. Cavenaile 1958, 412-416; Levick 1958, 143-146; Welles *et al.* 1959, 191-212; Fink 1971, 422-429; Bruckner & Marichal 1975, 2-9; Helgeland 1978, 1470-1505; Bohec 1993, 281-282; Campbell 1994, 127-130; Beard *et al.* 1998, 71-74; Lee 2000, 16-19; Olivier 2008, 127-129. Takvim metninin bir kısmının yayımlandığı, tablolaştırıldığı veya atf yapılarak çeşitli yönlerden değerlendirildiği çalışmalar ve sayfa aralıkları için ayrıca bk. Oliver 1941, 540; 1949, 35-40; Fink 1942, 81-101; 1944, 17-19; 1947, 159-170; Guey 1948, 60-70; Nock 1952, 187-252; Gilliam 1954, 183-196; Benario 1962, 192-196; Birley 1978, 1506-1541; Herz 1978, 1135-1200; Chisholm & Ferguson 1981, 159; Pekáry 1986, 91-103; Fishwick 1988, 354-360; Stoll 1995, 107-118; Herz 2002, 98-100; Southern 2006, 160; Goldsworthy 2015, 108-113.

⁴ Kienast 2004, 122-123; James 2019, 51.

⁵ Millar 1990, 55; Sartre 2005, 186, 196; Edwell 2008, 116; Jones 2019, 52.

⁶ Andringa 2007, 454.

yerleşim yeri olmadan günümüze ulaşmıştır⁷. Söz konusu askerî takvim 1931/32 yıllarında Roma'nın MS 220'li yıllarda buraya konuşlandırmış olduğu bir *auxilia cohors'u* olan *XX. Palmyrenorum cohors'u*na ait mektup ve emir metinleri gibi pek çok papirolojik belgenin saklandığı Artemis Azzanathkona Tapınağı'nda yürütülen araştırmalar sayesinde keşfedilmiştir⁸.

İmparator Severus Alexander (MS 222 – 235) döneminden kaldığı anlaşılan bu askerî takvim MS 223 ile 227 yılları arasına tarihlendirilmektedir⁹. Takvimde Augustus (MÖ 24 – MS 14) ve Caesar'a ilişkin kutlamaların yer alması, takvimin ilk halinin Augustus tarafından oluşturulduğunu, günümüze gelen metnin ise Severus Alexander döneminde düzenlenmiş olduğunu düşündürmektedir¹⁰. Ayrıca söz konusu takvime ilişkin metin, doğrudan *XX. Palmyrenorum cohors'u*na ait olsa da büyük olasılıkla dönemin diğer bütün askerî birlikleri aynı takvime ve öngörülen dinsel sorumluluklara sahiptir¹¹. Böylece devletin başına geçen her yeni imparatorla birlikte yeniden düzenlenen askerî takvim, imparatorluğun dört bir yanında görev yapmakta olan birliklere dağıtılmış gibi görünmektedir.

Günümüze ulaşan takvime ait metin Latince yazılmış olup toplam dört sütundan oluşmaktadır. Bunlar Ocak ayından Mart ayının ortasına kadar olan birinci sütun; Mart'ın ortasından Ağustos'un ortasına kadar olan ikinci sütun; Ağustos'un sonundan muhtemelen Eylül'ün sonuna dek olan üçüncü sütun ve son olarak yılın son aylarının yer aldığı dördüncü sütundur. Ocak ayından başlayan metnin hemen her sütununda tahribat sebebiyle meydana gelmiş bazı eksikliklere rastlanmakla beraber Ekim, Kasım ve Aralık aylarını içeren satırlar neredeyse tamamen yok olmuştur.

Takvim boyunca askerlerin yürütmesi gereken iki tür ibadet biçimine rastlanmaktadır. Bunlardan birincisi *immolatio* denilen kurban törenidir. Kurban töreninde kesilmesi gereken hayvan, sunulacağı kutsal varlığın kültürüne göre seçilmektedir. Bu bağlamda tanrılar için erkek, tanrıçalar için dişi kurbanlıklar seçilmektedir. Geleneksel Roma tanrıları arasından Jupiter için erkek, Juno için ise dişi bir sığırın kurban edilmesi buna örnektir. Bir istisna olarak yalnızca Mars için bir boğa kurbanı öngörülmektedir. Benzer bir istisna imparator kültürüyle ilgili kutlamalarda da mevcuttur.

İkinci bir ibadet türü olarak *supplicatio* denilen bir şükran töreni öne çıkmaktadır. Bu şükran töreninde içeriği çözümlenemeyen bir dua merasimi tertip edilmektedir¹². Büyük olasılıkla kurban törenlerinde olduğu gibi bir ziyafet de söz konusudur¹³. Takvimde yer alan şükran törenlerinin çoğunlukla geleneksel Roma festivalleri vesilesiyle tertip edildiğine rastlanmaktadır. Bunların yanı sıra imparatorların ailelerine mensup olan erkek ve kadın akrabaları için de şükran törenleri tertip edilmiştir.

Askerî takvimde başlıca iki ibadet türüne rastlanırken bu ibadetlerin yürütüldüğü kutlamalar kapsamı ve sıklıklarına göre üç ana gruba ayrılarak değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi imparator kültürüne ilişkin kutlamalardır. Zira takvim boyunca en çok bu tür kutlamalara rastlanmakta; imparatorların doğum günleri, tahta çıkışları ve çeşitli unvanlar aldıkları günlerin yıl dönümleri kutlanmaktadır. Bu bağlamda doğum gününün kutlandığı ilk imparator Tanrısal Hadrianus olup 24 Ocak'ta onun için erkek bir sığır kurban edilmesi öngörülmektedir¹⁴. Diğer tanrısal imparatorların doğum günlerinde de aynı uygulama takip edilmiştir. İmparatorlar için diğer bir önemli kutlama *dies imperii* adı verilen, tahta geçerek egemenliği (= *imperium*) elde ettikleri günlerin yıl dönümleri

⁷ Fink *et al.* 1940, 1-30; Welles *et al.* 1959, 191; Lee 2000, 16.

⁸ Fink 1947, 165-170; Davies 1968, 31-34; 1976, 253-255; Campbell 1994, 130.

⁹ Benario 1962, 196 krş. Welles *et al.* 1959, 197.

¹⁰ Chisholm & Ferguson 1981, 159.

¹¹ Fink *et al.* 1940, 28; Lee 2000, 16.

¹² Beard *et al.* 1998, 235.

¹³ Nock 1952, 203.

¹⁴ Takvim metninde i. sütunun 11-12. satırları.

ridir. Takvim boyunca Tanrısal Antoninus Magnus'un [Caracalla] dışında diğer imparatorların tahta çıktığı günlerin yıl dönümlerinde bir kurban töreni tertip edilmiştir. Yalnızca Caracalla'nın tahta çıkışı bir istisna olarak hem şükran hem de kurban törenleriyle kutlanmıştır (i. 17-18). Bu durum, Severus Alexander döneminde Caracalla'ya atfedilen öneme işaret etmektedir.

Askerî takvim boyunca Severus Alexander en sık ibadet edilen imparator olarak öne çıkmaktadır. Onun MS 13 Mart 222 tarihinde kendi askerleri tarafından imparator ilan edilmesinin yıl dönümü bir şükran töreniyle kutlanırken bu ilanın *senatus* tarafından kabul edilmesinden sonra imparatorun *Augustus*, Vatanın Babası ve *Pontifex Maximus* unvanlarını alması geniş çaplı bir kurban töreniyle kutlanmaktadır (i. 23-28). Severus Alexander için bir diğer kurban töreni, onun *Caesar* olarak anıldığı ve erkeklik togasını¹⁵ giydiği 26 Haziran'da yürütülmektedir¹⁶ (ii. 16-17). Her iki kurban töreninde de tanrısal imparatorların aksine doğrudan değil fakat *genius*'u aracılığıyla ibadet edildiği görülmektedir. *Genius Augusti* adı verilen bu kült Augustus tarafından oluşturulmuş olup en genel anlamıyla henüz hayatta olan imparatorun sahip olduğu, onu çevreleyen ve koruyan bir kutsal varlığı ifade etmektedir¹⁷. Askerî takvimde Severus Alexander'e kendisinin *genius*'u için bir boğa kurban edilirken onun annesi olan Mamaea Augusta'ya ise *genius*'un dişil karşılığı olan *ino*'su için dişi bir sığırın kurban edildiği görülmektedir (ii. 26).

Takvimde Severus Alexander'in en sık ibadet edilen imparator olması, genel olarak yaşayan imparatorlara atfedilen önemi ve kutsallığı açıkça ortaya koymaktadır. Zira Severus Alexander'in sahip olduğu bu yoğun tapınım, büyük olasılıkla kendisinden önceki imparatorlar için de yürütülmüştür¹⁸. Benzer şekilde, metinde Severus Alexander'e ayrılmış olan satırlar, onun ölümünden sonra yerine gelen imparatorlara ayrılacak ve kendisi tanrısal imparatorlardan biri olarak kısıtlı bir tapınım görecektir.

Takvimde geleneksel Roma dinine ilişkin kutlamalar ikinci grupta değerlendirilebilir: Bunlar sırasıyla Mars'ın doğum günü (1 Mart); Minerva için düzenlenen *Quinquatria* (19 Mart); Roma kentinin kuruluşunun yıl dönümü vesilesiyle düzenlenen *Parilia/Palilia* (21 Nisan); Vesta için düzenlenen *Vestalia* (9 Haziran) ve Neptunus için düzenlenen *Neptunalia* (23 Temmuz) festivalleridir. Aralarından *Quinquatria* ve *Vestalia* festivalleri için şükran törenleri tertip edilirken Mars ve Roma kenti için kurban törenleri yer almaktadır. *Neptunalia* için ise hem bir şükran töreni hem de bir kurban töreni tertip edilmektedir. Büyük olasılıkla Tanrı Saturnus için düzenlenen *Saturnalia* da bu festivallerden biri olarak askerler tarafından kutlanmıştır¹⁹. Takvimin *Saturnalia* festivaliyle ilgili kısmı tahribattan ötürü net bir şekilde okunamamakla beraber metindeki son iki satır bu festivalin mevcut olabileceğine işaret etmektedir (iv. 7-8). Söz konusu festivallere ek olarak ayrıca 12 Mayıs'ta Mars'ın (ii. 9), 5 Ağustos'ta da Tanrıça Salus'un onuruna düzenlenen araba yarışları vesilesiyle kurban törenleri (ii. 25) tertip edilmektedir. Bu tür geleneksel Roma festivalleri ve imparator kültürüne ilişkin kutlamaların yer aldığı günler, çeşitli karargâhlarda ikamet edip nispeten izole bir yaşam süren askerleri toplumun geri kalanıyla ortak noktada buluşturan önemli günlerdir²⁰.

Askerî takvimde adı geçen geleneksel Roma tanrı ve tanrıçaları hakkında bilgi verdikten sonra bunlardan biri olan zafer tanrıçasının *Parthica* sıfatıyla anıldığı satırın özel bir yeri olduğu belirtilmelidir (i. 14-16). Romalıların zafer tanrıçası olan Victoria, Septimius Severus'un MS 198 yılında

¹⁵ Romalı özgür bir gencin çocukluk yıllarının sona ermesinin ardından giydiği bir kıyafet, *toga virilis*. Roma toplumunda *toga virilis* giymek yetişkinliğin başlaması olarak görülmektedir. Bunun için bk. Dolansky 2008, 47-59.

¹⁶ Kienast 2004, 177.

¹⁷ Speidel & Dimitrova-Milčeva 1978, 1543-1544; Beard *et al.* 1998, 207; Bohec 2015, 425.

¹⁸ Fishwick 1969, 364-366; Beard *et al.* 1998, 366.

¹⁹ Bohec 1993, 282 krş. Campbell 1994, 130.

²⁰ Lee 2000, 21.

Parthlara karşı kazandığı zaferinin ardından “Parthlara karşı muzaffer” anlamına gelen *Parthica* sıfatını alarak ayrıca bir tapınım odağı haline gelmiştir²¹.

Takvimde üçüncü gruba alınabilecek kutlamalar ise doğrudan askerî geleneklere ilişkindir. Bu bağlamda öne çıkan ilk kutlama, Ocak ayının üçüncü gününde askerlerin yıllık olarak ettikleri sadakat yeminlerine bağlı kalmaları vesilesiyle düzenlenmektedir (i. 2-6). Aynı ayın yedinci gününde hak eden askerlerin onurlu terhislerinin²² verilmesi ve muvazzaf olanların maaşlarını almaları vesilesiyle bir kutlama daha tertip edilmektedir (i. 7-9). Her iki kutlamada da Roma'nın geleneksel tanrı ve tanrıçaları için kurbanlar kesilmesi öngörülmüştür. Buna ek olarak, takvimde birincisi 9-11 Mayıs, ikincisi ise 31 Mayıs günlerinde yürütülmesi planlanan ve ordudaki sancaklarla ilişkili bir gül festivali olan *rosaliae signorum* kutlamaları yer almaktadır (ii. 8. 14). Bu kutlamalarda birer şükran töreni tertip edilmekte ve askerî birliklerin sancakları güllerden yapılmış çelenklerle süslenmektedir²³. Söz konusu üçüncü gruba dâhil olan kutlamalar doğrudan Roma ordusundaki geleneklerle ilişkili olmakla beraber halk arasında doğrudan bir karşılığı söz konusu değildir.

Takvim metninin Türkçeye çevirisi C. B. Welles, R. O. Fink ve J. F. Gilliam tarafından 1959 yılında düzenlenerek yayımlanmış olan Latince transkript esas alınarak hazırlanmıştır²⁴.

²¹ Fink 1942, 81-101.

²² Hizmet sürelerini tamamlayan askerlere verilen *honesta missio* adlı terhis. *Aerarium militare* adlı askerî hazineden emeklilik ikramiyesi verilmesi ve bir arazi tahsis edilmesi gibi ayrıcalıkları vardır. Bunun için bk. Bohec 2015, 335.

²³ Domaszewski 1895, 12-13; Hoey 1937, 22-32; Speidel & Dimitrova-Milčeva 1978, 1543-1544.

²⁴ Welles *et al.* 1959, 197-202.

**Feriale Duranum: XX. Palmyrenorum Cohors'unun
Takvimi**

I.

- (1) [Kal(endis) Ianuaris --- ca. 42 ---]
- (2) [III Nonas Ianuarias quod solvantur ac nuncupentur v]o[ta] et ob salutem (3) [domini nostri M(arci) Aureli Severi Alexandri Aug(usti) et ob aetern]itatem (4) [impe]ri p[opuli] [R(omani) lovi O(ptimo) M(aximo) b(ovem) m(arem), lunoni Reginae b(ovem) f(eminam), Minervae b(ovem) f(eminam), Iovi Victori] b(ovem) m(arem),
- (5) [. . .] . s . [--- ca. 12 --- Marti Patri taurum, Marti Victori ta]urum, (6) [Vict]oriae b(ovem) [f(eminam) ---
- (7) [VIII Idus] Ianu[arias] quod detur emeritis honesta missio cum usu privi]legio(8)[rum] ve[rum] nume[re]n[t]ur [militibus stipendia I(ovi) O(ptimo) M(aximo), b(ovem) m(arem), lunoni b(ovem) f(eminam), Minervae] b(ovem) f(eminam), (9) [Salu]ti b(ovem) f(eminam), Marti Pa[tri] t[aurum] ---
- (10) V[I Idus I]anuarias ob nata[lem] Divae Divae supp[licatio]
- (11) [. . Idus I]anuarias ob nata[lem] Luci - 3-4 - Caesaris --- ca. 14 ---] Luci [. s . [3-4] Aug]
- (12) [3-4 C]aesaris
- (13) VII[II Kal(endas)] Febr[arias] ob nata[lem] Divi Hadriani Divo Hadriano b(ovem) m(arem)]
- (14) V K[a]l(endas) [Feb]rarias ob v[i]cto[ri]as Arabicam et Adiabenicam et Parthica]m Maxi(15) m[a]m Divi Seve[ri] et ob [imperium Divi Traiani, Victoriae Part]hic[a]e (16) b(ovem) [f(eminam), D]ivo Traian[o b(ovem) m(arem)]
- (17) Prid(ie) N[on]as Febr[arias] ob i[mperium Divi Antonini Magni supplicat]io, Divo (18) Antonino M[agno] b(ovem) m(arem)
- (19) Kal(endis) M[art]is ob ce[r]r[imo]nia[s] natalicias Martis Patris Victoris Marti] Pa[tri] (20) Victo[ri] ta[urum]
- (21) Prid(ie) Non[is] Ma[r]t[is] ob i[mperium Divi Marci Antonini et Divi Luci Veri D]ivo Mar(22)co b(ovem) [m(arem), Divo Lucio] b(ovem) m(arem)
- (23) III I[d]us M[art]ias quod Imp(erator) [Caesar M(arcus) Aurelius Severus Alexander im]perato[rum] (24) ap[pellat]u[s] sit Iovi b(ovem) m(arem), [lunoni b(ovem) f(eminam), Minervae b(ovem) f(eminam), --- ca. 16 --- Ma]r[ti] b(ovem) m(arem); [quod (25) a mi]litib[us] d(omini) n(ostri) Aug(usti) [Imp(eratoris) Marci Aureli Severi Alexandri Alexan]de[r] Aug(ustus) n(oster) (26) [primo] imp[er]ator] ap[el]lat[us] sit supplicatio ---
- (27) [Pridie Idu]s [Martias] quod A[lexander Augustus no]s[ter] Augustus et Pater] (28) [Patriae et Pontife]x Max[imus] appellatus s[un]t supp[licatio]; [Genio do(29)mini nostri Alex]and[ri] Augusti taurum ---]

II.

- (1) XIII Kal(endas) Apriles ob diem Quinq[ua]n[trio]r[um] supp[licatio]; in X Ka[l(endas)] e[as]dem supp[licatio]nes]
- (2) Pridie Nonas Apriles ob nata[lem] Di[vi] A[n]toni[ni] Magni D[ivo] An[toni]n[o] b(ovem) m(arem)
- (3) V Idus Apriles ob imperium Di[vi] Pii Severi D[ivo] P[io] S[evero] b(ovem) m(arem)
- (4) III Idus Apr[il]es ob natalem Divi Pii Seve[ri] D[ivo] Pio S[evero] b(ovem) [m(arem)]
- (5) X[I Kal(endas)] Maias ob natalem Urbis [R]omae [A]et[er]nae U[rbis] R[oma]e A[eterna]e b(ovem) f(eminam)]
- (6) V[I Kal(endas)] Maias ob natalem Divi Marci An[toni]ni Divo Marco An[toni]no b(ovem) m(arem)]
- (7) No[n]as Maias ob natalem Divae Iul[iae] Ma[es]ae Divae Maes[ae] [supplicatio]

I.

(1) 1 Ocak: *Okunamamaktadır.*

(2-6) 3 Ocak: Yeminlerin tutulması ve sunuların yerine getirilmesi vesilesiyle efendimiz Marcus Aurelius Severus Alexander Augustus'un selameti ve Romalıların devletinin ebediyeti için Iupiter Optimus Maximus'a erkek bir sığır, Iuno Regina'ya dişi bir sığır, Minerva'ya dişi bir sığır, Iupiter Victor'a erkek bir sığır, [...] Mars Pater'e bir boğa, Mars Victor'a bir boğa, Victoria'ya dişi bir sığır [...]

(7-9) 7 Ocak: Askerlere maaşlarının ödenmesi ve hak edenlere ayrıcalıklarla birlikte onurlu terhisin verilmesi vesilesiyle Iupiter Optimus Maximus'a erkek bir sığır, Iuno'ya dişi bir sığır, Minerva'ya dişi bir sığır, Salus'a dişi bir sığır, Mars Pater'e bir boğa [...]

(10) 8 Ocak: Diva [...] doğum günü için Diva [...] şükran töreni.

(11-12) 9-23 Ocak: Lucius [...] Caesar'ın doğum günü için [...] Lucius [...] Aug. Caesar'ın [...]

(13) 24 Ocak: Tanrısız Hadrianus'un doğum günü için tanrısız Hadrianus'a erkek bir sığır.

(14-16) 28 Ocak: Tanrısız Severus'un Arabia, Adiabenia ve çok büyük Parthia zaferleri ve tanrısız Traianus'un tahta çıktığı gün için Victoria Parthica'ya dişi bir sığır, tanrısız Traianus'a erkek bir sığır.

(17-18) 4 Şubat: Tanrısız Antoninus Magnus'un tahta çıktığı gün için bir şükran töreni, tanrısız Antoninus Magnus'a erkek bir sığır.

(19-20) 1 Mart: Mars Pater Victor'un doğum günü töreni için Mars Pater Victor'a bir boğa.

(21-22) 7 Mart: Tanrısız Marcus Antoninus ile tanrısız Lucius Verus'un tahta çıktığı gün için tanrısız Marcus'a erkek bir sığır, tanrısız Lucius'a erkek bir sığır.

(23-26) 13 Mart: İmparator Caesar Marcus Aurelius Severus Alexander imparator olarak anıldığı için Iupiter'e erkek bir sığır, Iuno'ya dişi bir sığır, Minerva'ya dişi bir sığır, [...] Mars'a(?) erkek bir sığır; ayrıca Alexander Augustus'umuz, efendimiz Augustus İmparator Marcus Aurelius Severus Alexander'in askerleri tarafından ilk defa imparator olarak anıldığı için bir şükran töreni.

(27-29) [14] Mart: Alexander Augustus'umuz *Augustus, Vatanın Babası ve Pontifex Maximus* olarak anıldığı için bir şükran töreni; efendimiz Alexander Augustus'un *genius'u* için bir boğa, [...]

II.

(1) 19 Mart: *Quinquatria* günleri için şükran töreni; 23 Mart'a dek şükran törenleri.

(2) 4 Nisan: Tanrısız Antoninus Magnus'un doğum günü için tanrısız Antoninus'a erkek bir sığır.

(3) 9 Nisan: Tanrısız Pius Severus'un tahta çıktığı gün için tanrısız Pius Severus'a erkek bir sığır.

(4) 11 Nisan: Tanrısız Pius Severus'un doğum günü için tanrısız Pius Severus'a erkek bir sığır.

(5) 21 Nisan: Ebedi Roma Kenti'nin doğum günü için Ebedi Roma Kenti'ne dişi bir sığır.

(6) 26 Nisan: Tanrısız Marcus Antoninus'un doğum günü için tanrısız Marcus Antoninus'a erkek bir sığır.

(7) 7 Mayıs: Diva Iulia Maesa'ın doğum günü vesilesiyle Diva Maesa için bir şükran töreni.

- (8) VI. [– – u]s Maias ob Rosalias Sign[o]rum supp[icatio]
- (9) IIII İdus Maias ob Circenses Ma[r]tiales] Marti Pa[tri Ult]ori ta[u]rum
- (10) XII Ka[le]ndas [I]unias quod Dius Severus imperator a [. a]pp[ell]a[tu]ş ş[it – – –] (11) Divo Pi[o] Sever[o]
- (12) VİIII Kal[en]das Iunias ob natalem G[er]mani[c]i> Ca[es]aris sup[pli]cat[i]o [me]m[ori]ae Ge[r]m[anic]i (13) Ç[a]esaris *vacat*
- (14) P[ri]m[us] Kal[en]das Iunias ob Rosalias Signorum supp[icatio]
- (15) [V] İd[us] Iunias ob Vestalia Veste Mat[ri] supp[icatio]
- (16) [VI Kal[en]das] İulias quod dominus nost[er] [M]arcus Aure[li]us Severus Al[e]x[an]der Ca[es]ar app[ell]at[us] et toga virili am[ic]tus Gen[er]io Alexand[ri] Aug[ust]i taur[u]m
- (17) [Kal[en]dis] Iulij[us] [qu]od Alexander Aug[ust]us n[ost]er p[ri]mo co[n]su[le]s desig[n]atus sit supp[icatio]
- (18) [III N]on[is] [I]ulias ob [n]atalem Divae Mat[ri]diae Divae Mat[ri]diae supp[icatio]
- (19) [VI Idus Iulias] ob imperium Divi Antonini Pii Div[o] Antonino b[on]o m[er]ito
- (20) [IIII Idus Iulias] ob natalem Divi Iulii Div[o] Iulio b[on]o m[er]ito
- (21) [X Kal[en]das] Augustas ob diem Neptuniorum supp[icatio,] imm[un]atio
- (22) [Kal[en]dis] Augustis ob [n]atalem Divi Claudii et Divi Pertinacis [Di]vo Cl[audi]o b[on]o m[er]ito (24) [Divo Pertinaci] b[on]o m[er]ito
- (23) [Nonis Augustis] ob [Circenses Sa]lut[em] b[on]o m[er]ito f[er]re
- (24) [. . Kal[en]das] Septemb[ri]s ob [n]atalem Divae Mat[ri]diae Aug[ust]ae mat[ri]s Aug[ust]i n[ost]ri, [uno]n[is] Ma[ri]ae Aug[ust]ae b[on]o m[er]ito f[er]re
- (25) [.] . uo[] . [.] . iam . . [.] . [.]
- (26) [. . Kal[en]das] Septembr[is] ob [n]atalem Divae Mat[ri]diae Mar[ci]ae supp[icatio]

III.

- (1) [Pr]id[ie] [Kal[en]das] Septemb[ri]s ob [n]atalem [Divi Commodi Divo] Com[od]o b[on]o m[er]ito
- (2) [. .] Id[us] Septemb[ri]s – ca. 6 – –] . . [– – – – ca. 21 – – – –] . [
- 3. satır tamamen kayıptır.
- (4) [XIII Kal[en]das] Octob[ri]s ob [n]atalem Divi Traiani et ob imperium Divi Nervae Divo (5) Traiano b[on]o m[er]ito, Divo Nervae b[on]o m[er]ito
- (6) [XIII Kal[en]das] Octob[ri]s ob [n]atalem Divi An[ton]ini Pii Divo Antonino b[on]o m[er]ito
- (7) [. . Kal[en]das] Oct[ob]res ob [n]atalem Divae Faustinae Div[ae] Fau[st]inae supp[icatio]
- (8) [VIII] Kal[en]das [Octobres] ob [n]atalem Divi Augusti Div[o] Aug[ust]o b[on]o m[er]ito
- 9. ve 10. satırlar tamamen kayıptır.
- (11) ca. 13 – – – –] . [– – – – ca. 17 – – – –] . . [. .] . [– – – – ca. 15 – – – –] . . [. .] . . [
- (12) [– – ca. 7 – – No]v[em]br[is] [– – ca. 14 – – –] . . [. .] nuş . [– – ca. 13 – – –] . . [. .] . [.] e[]
- (13) [– – – – ca. 15 – – – –] i [– – – – ca. 11 – – – –] . [– ca. 6 –] n[is]
- 14. satırdan 19. satıra dek tamamen kayıptır.
- (20(?)) [– –] . [
- (21(?)) [– –] . [– – – – ca. 19 – – – –] . [
- 22. ve 23. satırlar tamamen kayıptır.
- (24(?)) [– K]al[en]das

- (8) [9-11] Mayıs: Sancakların gül festivali vesilesiyle bir şükran töreni.
- (9) 12 Mayıs: Mars için düzenlenen araba yarışları vesilesiyle Mars Pater Ultor'a bir boğa.
- (10-11) 21 Mayıs: Tanrısız Severus [...] imparator olarak anıldığı için tanrısız Pius Severus'a [...]
- (12-13) 24 Mayıs: Germanicus Caesar'ın doğum günü vesilesiyle Germanicus Caesar'ın anısına bir şükran töreni.
- (14) 31 Mayıs: Sancakların gül festivali için bir şükran töreni.
- (15) [9] Haziran: *Vestalia* için Vesta Mater'e bir şükran töreni.
- (16-17) [26] Haziran: Efendimiz Marcus Aurelius Severus Alexander *Caesar* olarak anıldığı ve erkeklik togası giydiği için Alexander Augustus'un *genius*'una bir boğa.
- (18) [1] Temmuz: Alexander Augustus'umuz ilk defa *consul* seçildiği için bir şükran töreni.
- (19) [2-5] Temmuz: Diva Matidia'nın doğum günü vesilesiyle Diva Matidia için bir şükran töreni.
- (20) [10] Temmuz: Tanrısız Antoninus Pius'un tahta çıktığı gün için tanrısız Antoninus'a erkek bir sığır.
- (21) [12] Temmuz: Tanrısız Iulius'un doğum günü için tanrısız Iulius'a erkek bir sığır.
- (22) [23] Temmuz: *Neptunalia* günü için birer şükran ve kurban töreni.
- (23-24) [1] Ağustos: Tanrısız Claudius ve tanrısız Pertinax'ın doğum günü için tanrısız Claudius'a erkek bir sığır, tanrısız Pertinax'a erkek bir sığır.
- (25) [5] Ağustos: Salus için düzenlenen araba yarışları vesilesiyle Salus'a dişi bir sığır.
- (26) [14-29] Ağustos: Augustus'umuzun annesi Mamaea Augusta'nın doğum günü için Mamaea Augusta'nın *iuno*'suna dişi bir sığır.
- (27) : *Okunamamaktadır.*
- (28) [15-30] Ağustos: Diva Marciana'nın doğum günü vesilesiyle Diva Marciana için bir şükran töreni.

III.

- (1) 31 Ağustos: Tanrısız Commodus'un doğum günü için tanrısız Commodus'a erkek bir sığır.
- (2) [7(?)] Eylül: *Okunamamaktadır.*
- (4-5) [18] Eylül: Tanrısız Traianus'un doğum günü ve tanrısız Nerva'nın tahta çıktığı gün için tanrısız Traianus'a erkek bir sığır, tanrısız Nerva'ya erkek bir sığır.
- (6) [19] Eylül: Tanrısız Antoninus Pius'un doğum günü için tanrısız Antoninus'a erkek bir sığır.
- (7) [20-22] Eylül: Diva Faustina'nın doğum günü vesilesiyle Diva Faustina için bir şükran töreni.
- (8) [23] Eylül: Tanrısız Augustus'un doğum günü için tanrısız Augustus'a erkek bir sığır.
- (12) [16 Ekim – 12 Kasım(?)] : *Okunamamaktadır.*

IV.

-1. satırdan 6. satıra dek tamamen kayıptır.

(7) [XVI K]ā[l(endas) Ianuar]iā[s ---]ā[ta [- ---sup]pli[c]at[i]o (8) i]n X [Kal(endas) eas]dēm

IV.

(7-8) [16-17(?)] Aralık: [...] doğum günü için(?) [...] bir şükran töreni [...] aynı ayın 23'üne kadar.

BIBLIYOGRAFYA

- Andringa W. V. 2007, "Religions and the Integration of Cities in the Empire in the Second Century AD: The Creation of a Common Religious Language". Ed. J. Rüpke, *A Companion to Roman Religion*. Singapore, 83-95.
- Beard M., J. North & S. Price 1998, *Religions of Rome. Vol. II: A Sourcebook*. Cambridge.
- Benario H. W. 1962, "The Date of the Feriale Duranum". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* XI, 196-166.
- Birley E. 1978, "The Religion of the Roman Army, 1895 – 1977". *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* II.16.2, 1506-1541.
- Bohec Y. 1993, *Die römische Armee: von Augustus zu Konstantin d. gr.* Stuttgart.
- Bohec Y. 2015, *The Encyclopedia of the Roman Army. Vol. I: A-Eas*. Oxford.
- Bruckner A. & Marichal R. 1975, *Chartae Latinae Antiquiores VI*. Zürich.
- Campbell B. 1994, *The Roman Army, 31 BC - AD 337: A Sourcebook*. New York.
- Cavenaile R. 1958, *Corpus Papyrorum Latinarum. Vol. IV*. Wiesbaden.
- Chisholm K. & Ferguson J. 1981, *Rome. The Augustan Age: A Sourcebook*. Oxford.
- Davies R. W. 1968, "Some Notes on Military Papyri from Dura". *The Bulletin of the American Society of Papyrologists* V, 31-34.
- Davies R. W. 1976, "Centurions and Decurions of Cohors XX Palmyrenorum". *ZPE* XX, 253-275.
- Dolansky F. 2008, "Togam Virilem Sumere: Coming of Age in the Roman World". Eds. J. Edmonson & A. Keith, *Roman Dress and the Fabrics of Roman Culture*. Toronto, 47-70.
- Domaszewski A. 1895, *Religion des Römischen Heeres*. Trier.
- Edwell P. 2008, *Between Rome and Persia: The Middle Euphrates, Mesopotamia and Palmyra under Roman Control*. London.
- Fink R. O. & Hoey A. S. & Snyder W. F. 1940, "The Feriale Duranum". *Yale Classical Studies* VII, 1-222.
- Fink R. O. 1942, "Victoria Parthica and Kindred Victoriae". *Yale Classical Studies* VIII, 81-101.
- Fink R. O. 1944, "Feriale Duranum I, 1, and Mater Castrorum". *AJA* XLVIII (1944) 17-19.
- Fink R. O. 1947, "The Cohors XX Palmyrenorum, a Cohors Equitata Miliaria". *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* LXXVIII, 159-170.
- Fink R. O. 1971, *Roman Military Records on Papyrus*. Michigan.
- Fishwick D. 1988, "Dated Inscriptions and the 'Feriale Duranum'". *Syria* LXV.3/4, 349-361.
- Gilliam J. F. 1954, "The Roman Military Feriale". *The Harvard Theological Review* XLVII, 183-196.
- Goldsworthy A. 2015, *The Complete Roman Army*. London.
- Guey J. 1948, "28 janvier 98-28 janvier 198 ou le Siècle des Antonins. À propos du Feriale Duranum col. I, 1. 14-16". *REA* 50, 60-70.
- Helgeland J. 1978, "Roman Army Religion". *ANRW* II.16/2, 1470-1505.
- Herz P. 1978, "Kaiserfeste der Prinzipatszeit". *ANRW* II.16/2, 1135-1200.
- Herz P. 2002, "Sacrificial Ceremonies of the Roman Imperial Army". Ed. A. I Baumgarten, *Sacrifice in Religious Experience*. Leiden, 81-100.
- Hoey A. S. 1937, "Rosaliae Signorum". *The Harvard Theological Review* XXX, 15-35.
- James S. 2019, *The Roman Military Base at Dura-Europos, Syria: An Archeological Visualization*. Oxford.
- Kienast D. 2004, *Römische Kaisertabelle*. Darmstadt.
- Lee A. D. 2000, *Pagans and Christians in Late Antiquity: A Sourcebook*. New York.
- Levick B. 1985, *The Government of the Roman Empire: A Sourcebook*. New York.
- Millar F. 1990, "The Roman Coloniae of the Near East: A Study of Cultural Relations". Eds. H. Solin & M. Kajava, *Roman Eastern Policy and Other Studies in Roman History: Proceedings of a Colloquium at Tvärminne, 2-3 October 1987*. Helsinki, 7-58.
- Nock A. D. 1952, "The Roman Army and the Roman Religious Year". *The Harvard Theological Review* XLV, 187-252.
- Oliver J. H. 1941, "Notes on Documents of the Roman East". *AJA* XLV, 537-543.
- Oliver J. H. 1949, "The Divi of the Hadrianic Period". *The Harvard Theological Review* XLII, 35-40.

- Olivier H. 2008, *Rome and Its Empire, AD 193–284*. Edinburgh.
- Pekáry T. 1986, "Das Opfer vor dem Kaiserbild". *Bonner Jahrbücher* 186, 91-103.
- Sartre M. 2005, *The Middle East under Rome*. Çev. C. Porter & E. Rawlings, Cambridge.
- Southern P. 2006, *The Roman Army: A Social and Institutional History*. Oxford.
- Stoll O. 1995, "Die Fahnenwache in der römischen Armee". *ZPE* 108, 107-118.
- Speidel M. P. & Dimitrova-Milčeva A. 1978, "The Cult of the Genii in the Roman Army and a New Military Deity". *ANRW* II.16/2, 1541-1555.
- Welles C. B., R. O. Fink & J. F. Gilliam 1959, *The Excavations at Dura-Europos Conducted by Yale University and the French Academy of Inscriptions and Letters. Final Report V, Part I: The Parchments and Papyri*. New Haven.